

Restaurátorská zpráva

O průběhu restaurování tří závěsných obrazů

Základní údaje:

Památka:	Tři lunetové obrazy-
	- Horská krajina s opevněným městem, KE 4478, 217 x 138 cm
	- Krajina s hustým lesem, KE4476, 288x144 cm
	- Lesnatá krajina s širokým úvozem, Ke 4474, 252 x125 cm
Autor:	Renier Meganck /1637 – 1690/
Datace:	1680
Technika:	olejomalby na plátně
Vlastník:	Olomoucké arcibiskupství
Sbírka:	Arcidiecézní muzeum Kroměříž

Stav obrazů před opravou

Tři lunetové obrazy jsou součástí sbírky Arcidiecézního muzea v Kroměříži. Autorství Megancka není potvrzené signaturou, lze však o něm uvažovat na základě podobné technologie výstavby obrazu, jako je na obraze, na kterém signatura je doložena. Plátna obrazů o hustotě nití 10/ 1 cm jsou sešitá ze dvou dílů. Spodní díl má vždy šířku 94 cm, horní díl doplňuje výšku na rozměr obrazu. Podkladem maleb je červenohnědý nátěr, který při natírání stékal na plátně po bocích napínacího rámu. Vlastní malby mají podmalbu, která na místech oblohy zůstala ponechána, v místech terénu je na ní nanesena lazura. To platí i u listoví stromů, kde je barva pastózně nanesena a lazurována. Olejová lazura po vyschnutí časem „oslepla“ a spolu s následně nanášenými olejovými laky, u kterých proběhla stejná destrukce, tak zkreslují barevnost. Olejové laky se při nanášení nerovnoměrně vsákly do podložky a způsobily lesklá a matná místa na malbách. Rozdíl byl zvláště vidět na místech maleb, která po obvodu zakrývaly ozdobné rámy. Povrch maleb kryla vrstva nečistot a vrstva degradovaného ztmavlého laku. Vlastní malby jsou celoplošně zkrakelované, plátěné podložky deformované, ale dostatečně stabilní a pevné.

Napínací rámy měly větší rozměr, plátna na ně byla přibita malými hřebíčky zepředu, ale tento okraj zakrývaly ozdobné rámy. Odlišnost rozměrů ráků a plátěn ukazuje na to, že napínací rámy buď nejsou původní, nebo byly při předchozích opravách zaměněny. Velikost obrazů byla napínacím rákům přizpůsobena buď tím, že byly přibity zepředu, nebo byly seříznuty.

Ozdobné rámy nejsou původní, tvoří je hrubě opracované latě s vnitřní na poliment zlacenou lištou. Jejich povrchovou úpravu tvoří tři nátěry v barevnosti stejné jako okolní stěny. Obrazy byly k ozdobným rákům přibity kovanými hřebíky z čelní strany.

Tyto poznatky jsou obecné, nyní následuje specifikace stavu a poškození jednotlivých obrazů.

Krajina s hustým lesem KE 4476

Největší poškození obrazu je v levé horní části. Při pádu došlo k protržení plátna na několika místech, k jeho deformaci a úbytku malby. V pravé horní části je plátno protržené, otvor má asi 5 cm v průměru a v jeho okolí byly zbytky zežloutlé barvy. Otvor měl v minulosti asi záplatu a její barevné zapojení bylo zeširoka přetaženo přes původní malbu. Protržená místa byla zajištěna papírovými přelepy. Původní velikost obrazu zůstala nezměněná nepoškozená.

Horská krajina s opevněným městem Ke 4478

Při předchozí opravě bylo plátno posunuto na napínacím rámu doprava asi o 10 cm, pravá část obrazu se tak dostala mimo napínací rám. Tento „přebytek“ obrazu byl odříznut s okrajem napínacího rámu a přibit na něj po obvodu v místech malby. Posunutím obrazu na rám došlo k odhalení okraje plátna původně zahnutého na napínacím rámu. Tento okraj nezakryl ani ozdobný rám. Tato viditelná část režného plátna stejně jako velká trhlinka v obloze byla přetřena zeširoka dnes ztmavlou barvou.

KE 4474

Při předchozí opravě byla změněna velikost obrazu. V pravé části byl napínací rám nastaven dřevěnou deskou ve tvaru půlměsíce a spojenou svlakem, na líci bylo plátno nastaveno novým plátnem stejného tvaru. Na napínací rám bylo přibito malými hřebíčky. Barevné zapojení nového doplňku překrývalo i okolní původní malbu.

Postup opravy

Po převozu obrazů do atelieru byl jejich stav fotograficky zdokumentován a malby byly prohlédnuty v různých režimech osvětlení, při rozptýleném denním světle, v razantním bočním osvětlení v UV a IR světle. Výsledky prohlídky jsou shrnuty v předchozí části. Následovalo sejmutí ozdobných ráků z obrazů a provedení několika drobných sond v nečistotách a přemalbách, včetně ukázky zeslabování lakových vrstev. Výsledky průzkumu byly konzultovány s restaurátory, kteří pracují na dalších obrazech, a je možno říci, že byly obdobné. Na první pracovní schůzce se zástupci památkové péče a vlastníka se všichni zainteresovaní na základě průzkumů vyjádřili k dalšímu postupu opravy. Ten spočíval v dodržení požadavků Závazného stanoviska, které vycházelo z Restaurátorského záměru.

V první fázi prací byly sejmuty ozdobné ráky a povrch maleb byl vyčištěn buničitou vatou a kombinací benzínu, destilované vody a mýdla. Už po tomto zásahu se ukázala svěží barevnost, na povrchu však zůstala ztmavlá laková olejová vrstva. Na její zeslabení se při provádění zkoušek ukázala jako optimální kombinace white spiritu, acetonu, xylenu a toluenu. Po odpaření ředidel se na povrchu malby vytvářel oranžový závoj, a to i po opakovaném zásahu. Při zkoušce na rubu plátna se tampon s ředidly barvil oranžově mnohem intenzivněji. Ukázalo se, že plátno bylo ze zadní strany impregnováno prostředkem, který pronikal na lícu přes olejovou barvu a způsoboval onen rušivý závoj. Proto bylo plátno na zadní straně omýváno xylenem tak dlouho, dokud se barvila vata. Teprve potom se podařilo odstranit rušivý závoj i na povrchu malby. Takto ošetřená plátna byla sejmuta z napínacích ráků, na jejich okraje pomocí Bevy nalepeny pruhy lněného plátna / strip – lining/ a napnuta na pomocný napínací rám. Vlhčením a za podtlaku a mírné teploty se podařilo vyrovnat zvlnění pláten a potlačit miskovitou takeláž. Vše probíhalo na pružném podkladu, aby zůstaly zachované pastózní nánosy barvy. Poté následovala další pracovní schůzka, kde byly dohodnuty dvě změny původně schváleného postupu. Aby zůstaly vidět kompozičně důležité části maleb a nebyly zakryty ozdobnými ráky, bylo zvoleno řešení s novými napínacími ráky, velikostí odpovídajících rozměrům obrazů a ozdobné ráky nahradit profilovanou lištou s metalovým zlacením. Zadní strany obrazů byly konzervovány akrylátovou disperzí a následovalo jejich napnutí na nové napínací ráky. Na obraze „Krajina s hustým lesem“ byla protržená místa podlepena záplatami lněného plátna pomocí Bevy. Na tomto obraze je také nejvíce tmelených míst akrylátovým tmelem, na zbývajících obrazech se jedná o několik drobných tmelených defektů. Retuš tmelených míst je provedena akvarelem a po nanesení pracovního laku dokončena barvami Meimeri. Závěrečný lak byl připraven pro celý kolektiv restaurátorů z damary, včelího vosku, polymerovaného oleje a terpentýmu a je nanesen v tenké vrstvě.

Použité materiály

Benzín, white spirit, terpentýn, etanol, xylen, aceton, akrylátová disperze, včelí vosk, damara, polymerovaný olej, akrylátový tmel, lněné plátno, buničitá vata, akvarelové barvy a barvy Meimeri – Restauro.

Pokyny pro údržbu

Obrazy se mohou při velkých výkyvech teploty zvlnit, je možné je pomocí klínování dopnout. Jejich povrch je možné čistit pouze suchou cestou, tj. oprašováním jemným štětcem za odsávání vysavačem.

V Podbrdech dne

5. 2. 2017

Slavík Miroslav ak. mal.-

